

Danijel Mejson

ZIMSKI VOJNIK

Preveo
Nenad Dropulić

■ Laguna ■

Naslov originala

Daniel Mason

THE WINTER SOLDIER

Copyright © 2018 by Daniel Mason

Za Saru

Translation copyright © 2019 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

FSC

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Izvesne naklonosti imaju nesrećnu sudbinu.

Andre Leri, *Zbunjenost i osećanja u ratu*, 1918.

1.

*Severna Mađarska,
Februar 1915.*

Bili su na pet sati istočno od Debrecina kad je voz stao ispred stanice usred otvorenih polja.

Bez ikakve najave, čak i bez zvižduka. Da nije bilo plakata posutog snegom, ne bi ni znao da su stigli. Plašeći se da ne promaši stanicu, žurno je uzeo torbu, šinjel i sablju i progurao se kroz hodnik vagona pun ljudi. Jedino on je sišao. Nešto dalje niz prugu, nosači su istovarili dva sanduka na sneg, a onda uskočili nazad u voz pljeskajući rukama da ih ugrijeju. Onda je voz krenuo, lanci su zazveketali, vetar mu je zanjihao šinjel i podigao kovitlac snega oko njegovih kolena.

U zgradi stanice našao je husara i konje uvedene unutra s hladnoće. Konjima su uši kuckale o nisku tavanicu, a duge njuške su im virile iznad klupe na kojoj su sedele tri seljanke sa sklopljenim rukama na umotanim stomacima kao neki siti debeli ljudi posle obroka. Noge su im visile tik iznad poda. Žena, konj, žena, konj, žena. Husar je ćutke ustao. Lucije je

nekada u Beču viđao na paradama pukove ukrašene perjanicama i raznobojnim lentama, ali ovaj čovek bio je u debelom sivom šinjelu i s otrcanom zakrpljenom šubarom. Pozvao je rukom Lucija da mu priđe, predao mu uzde jednog konja, a drugog je poveo napolje. Konj je mahnuo repom preko žena izlazeći kroz vrata ispod habzburškog dvoglavog orla.

Lucije je cimnuo uzde, ali njegova kobila se opirala. Pomi-
lovaio joj je vrat nadlanicom povređene ruke, a drugom je povukao. „Hajde“, šapnuo je, prvo na nemačkom, onda na poljskom, i zadnja kopita su joj se otrgnula iz leda i smrznute balege. Husaru na vratima je kazao: „Dugo si čekao.“

Više ništa nije izgovorio. Napolju je husar spustio na lice kožnu masku s prorezima za oči i nozdrve i uzjahao konja. Lucije je takođe zajahao, s rancem na leđima, mučeći se da umota šal preko lica. Iz stanične zgrade tri starice su ih gledale sve dok husar nije okrenuo konja i nogom zalupio vrata. Vaši sinovi neće doći, poželeo je Lucije da im kaže. Ne u stanju u kom biste želele da ih vidite. Teško da ima muškarca s obe noge koji se sada ne bori da probije rusku opsadu Pšemisla.

Husar je bez reči poterao konja kasom ka severu, s dugačkom puškom položenom preko sedla i sabljom o pojasu. Lucije se okrenuo prema pruzi, ali voz je iščeznuo. Snežne pahulje polako su prekrivale šine.

Krenuo je za husarom. Kopita njegove kobile kloparala su po smrznutoj zemlji. Nebo je bilo sivo, a u daljini je video planine kako se dižu u oluju. Tamo negde su Lemnovice i pukovska bolnica Treće armije u kojoj će služiti.

I mao je dvadeset dve godine, bio je nemiran, mrzeo je hijerarhiju i jedva je čekao da okonča školovanje. Tri godine je učio sam po bibliotekama, monaški strogo odan medicini. Perjanice cedulja od tankog papira krasile su ivice njegovih udžbenika, liznute i zalepljene rukom. U velikim dvorana-
ma gledao je sjajne slike tifusa, šarlaha, lupusa, kuge projektovane pomoću čarobne lampe. Upamtio je znake histerije i zavisnosti od kokaina, znao je da dah žrtve trovanja cijanidom miriše na badem i da se šum suženog aortnog zaliska može čuti na vratu. U sakou i s tek opeglanom kravatom, provodio je sate gledajući dole s vrtoglavih visina operacione dvorane, krivio je vrat da bolje vidi između svojih zbijenih drugova, zurio je preko uredno počesljanih glava starijih studenata, preko docenata, hirurških asistenata, preko hirurških kompresa okačenih na okvire oko pacijenta u sam rez. Pred objavu rata svake noći sanjao je operacionu salu; bili su to dugi iscrpljujući snovi u kojima je vadio nepostojeće organe, pola ljudske, pola svinjske. (Vežbao je na mesarskim otpacima.) Jedne noći, sanjajući vađenje žučne kese, stekao je tako jasan osećaj vlažne mlitave toplote jetre da se probudio uveren da bi mogao sam da izvede operaciju.

Ako je njegova posvećenost bila potpuna, poreklo te posvećenosti ostalo je tajna. Kao dečak opčinjeno je gledao voštanožute leševe u Anatomskom muzeju, ali gledala su ih i njegova tri brata, a nijedan od njih nije se okrenuo Hipokratovoj veštini. U njegovoj porodici nije bilo lekara, ne među Kševlevskima iz južne Poljske, a svakako ne među rodbinom njegove majke. Ponekad bi ga na nepodnošljivim majčinim zabavama neka paunica saterala u ugao, pa je morao da sluša snishodljive govorancije o tome kako je medicina plemenit poziv i kako će jednog dana biti nagrađen za svoju dobrotu. No njega dobrota nije zanimala. Na pitanje šta ga nagoni da

toliko uči, njegov najbolji odgovor bi bio da je reč o samoj radosti učenja. On nije bilo sklon verskoj odanosti, ali upravo u veri našao je reči: otkrivenje, prosvetljenje, čudo božjeg stvaranja i, u vezi sa svim tim, čudo neuspaha božjeg dela.

Učenje samo po sebi: to je makar bio odgovor koji je davao u trenucima najvećeg ushićenja. No postojalo je još nešto zbog čega se okrenuo medicini, razlog o kom je razmislio kasnije, u časovima sumnje. Među drugim studentima koje je mogao nazvati prijateljima bili su Fojerman, krojačev sin, i Kaminski, koji je nosio naočari bez stakala samo da bi izgledao starije, stipendista Sestara milosrdnica. Iako nikada nisu govorili o tome, Lucije je znao da su svi oni upisali medicinu jer im je obećavala kretanje na društvenoj lestvici. Za Fojermana i Kaminskog to je značilo kretanje *uvis*, daleko od udžerica Leopoldštata i školovanja od tuđe milostinje. Lucijev otac bio je potomak drevne poljske loze koja je tvrdila da potiče od Jafeta, sina Nojevog (da, *tog* Noja), a u venama njegove majke tekla je ista ona plava krv kao u venama Velikog oslobodioca Beča i Spasioca zapadnog sveta, Jana Sobjeskog, kralja Poljske i velikog kneza Litvanije, Rutenije, Prusije, Mazovije, Samogitije, Livonije, Smolenska, Kijeva, Volinja itd., itd., pa za Lucija to kretanje nije bilo *uvis*, nego *napolje*.

Ne, on im nije pripadao od samog početka, slučajno šesto dete rođeno nekoliko godina pošto je lekar rekao njegovoj majci da više ne može da zanese. Da nije bio slika i prilika svog oca – visok, krupnih šaka i stopala, kože bele kao alabaster, guste plave kose kao u Islandanina i još u ranom detinjstvu očevih izvijenih obrva – pitao bi se da li je nečije tuđe dete. No rumenilo obraza koje je kod njegovog oca prizivalo sliku viteza koji je upravo skinuo turnirski šlem, kod Lucija je više ličilo na mrlje nelagode. Gledajući braću

i sestre kako klize kroz majčine prijeme, nije nikako mogao da shvati njihovu opuštenost, ljupkost i snagu. Koliko god da se trudio – nosio je kamen u džepu da ga podseti da se smeši, sastavljao je spiskove „tema za ćaskanje“ – nije umeo da deluje spontano. Pre zabava krišom bi ulazio u salon i za svako umetničko delo kačio ideje za razgovor: kad dođe do portreta Jana Sobjeskog, treba da razgovara o letovanju, a Šopenova bista će ga podstaći da pita goste kako su. No koliko god da se pripremao, dešavalo se: uvek bi nastao trenutak – sekunda – slična pauza – pre nego što – progovori. Umeo je lako da se kreće kroz nemirnu koreografiju mekih toaleta i ispeglanih feldmaršalskih pantalona, ali čim bi prišao grupi druge dece, njihov smeh bi istog trenutka zamro.

Pitao se da li bi iko ikada zapazio njegovu nelagodu da je odrastao u drugo vreme ili na drugom mestu – među drugačijim, ćutljivim ljudima. No među rečitim svetom Beča u kom je površnost odgajena do religije, znao je da svi vide kad posrne. *Lucije*, ime koje mu je otac odabrao po legendarnim kraljevima Rima, samo po sebi bilo je sprdnja; on je bio sve samo ne svetlost.* Do trinaestog rođendana već je neprestano strepeo od majčinog nezadovoljstva i sve češće nije znao šta da kaže, a ta nelagoda videla se u drhtanju usana, u nervoznom grčanju prstiju i najzad u mucanju.

U početku su ga optuživali da glumi. Mucanje se pojavljuje u ranom detinjstvu, rekla mu je majka, ne kod dečaka njegovog uzrasta. Nije mucao kad je sam, niti kad govori o svojim naučnim časopisima ili ptičjem gnezdu na svom prozoru. Mucanje ga nije spopadalo ni u akvarijumu Carskog zoološkog muzeja, u koji je dolazio da satima zuri u čoveče

* Ime potiče od latinske reči *lux, lucis* (f.), koja znači svetlost. (Prim. prev.)

ribice, slepe providne salamandere s juga carstva kojima se vidi čarobno pulsiranje krvi.

No, najzad priznavši da nešto možda ipak nije u redu, njegova majka pozvala je stručnjaka za govor iz Minhena, poznatog po svom *Udžbeniku poremećaja govora i jezika* i metalnom uređaju zvanom *Zungenapparat* koji je razdvajao pokrete usana, nepca i grla i tako obećavao poboljšanje glasa i govora.

Lekar je stigao jednog toplog letnjeg jutra. Grizao je nokte. Pevušeći je pregledao dete, opipao mu vrat i zagledao mu se u uši. Obavio je neka merenja, nakiselim prstima pipkao mu je desni. Majka se dosađivala, pa je otišla. Najzad je postavio aparat i rekao dečaku da peva pesmu *Veseli planinar*.

Pokušao je. Štipaljka mu je uštinula usne. Dvokraka viljuška zabola mu se u jezik i ispljunuo je krv. „Glasnije!“; povikao je lekar. „Radi!“ Majka se vratila i zatekla sina kako zavija kao pas, s krvavom penom na usnama. Lucije je gledao jedno pa drugo – majku – lekara – majku – lekara – i majka kao da je rasla i postajala sve ružičastija, a lekar se smanjivao i bledeo. *O, pa ti nemaš pojma u šta si se uvalio*, pomislio je dečak posmatrajući lekara. A onda se zakikotao – što nije bilo lako sa *Zungenapparatom* – kad je lekar pokupio svoju opremu i pobeo.

Drugi lekar pokušao je da ga hipnotiše, nije uspeo i prepisao mu je haringe za vlaženje usta. Treći ga je držao za testis i proglasio ga pravilno razvijenim, ali kad nije osetio meškoljenje kod dečaka kome su pokazane mesnate gimnastičarke iz ilustriranog izdanja *Istinitih tajni manastira*, izvadio je beležnicu i našvrljao: „Nedovoljno razvijene žlezde.“ Onda je nešto šaputao Lucijevoj majci.

Nedelju dana kasnije, majka je rekla ocu da ga odvede u ustanovu specijalizovanu za nevine momčice u kojoj

potvrđeno nije bilo sifilisa. Tu su ga zaključali u raskošnu odaju u stilu Ludviga Drugog Bavarškog s mladom hrvatskom seljančicom obučenom kao pevačica komične opere. Pošto je bila s juga, pitao ju je da li je čula za čovečju ribicu. Jeste, rekla je i uplašeno lice joj se ozarilo. Njen otac nekada je prikupljao te male salamandere i prodavao ih akvarijumima širom carstva. Onda su se zajedno divili ovoj igri slučaja u njihovim životima jer se svega nedelju dana ranije jedna Lucijeva ljubimica u Zoološkom muzeju omrestila.

Kasnije, kad ga je otac upitao: „Jesi li?“, Lucije je odgovorio: „Jesam, oče.“ Otac je odvratio: „Ne verujem ti. Šta si uradio?“, a Lucije: „Uradio sam ono što je trebalo.“ Zatim otac: „A šta je to?“, a Lucije: „Ono što sam naučio.“ Otac: „Šta si naučio, dečko?“, a Lucije, setivši se romana svojih sestara: „Uradio sam to vatreno.“

„Tako treba“, rekao je njegov otac.

Čutke je trpeo prijeme svojih roditelja dok mu ne dozvole da ode. Ne bi se on ni pojavljivao, ali majka je rekla da ne želi da je porede s Valentinom Rozorovskom, koja je krila svoju obogaljenu kćer u sanduku. I tako ju je Lucije pratio dok je kružila dvoranom. Izuzetno se ponosila svojim uskim strukom i ponekad je mislio da ga drži uz sebe zato što ni u čemu nije više uživala nego kad joj neka žena kaže: „Agnješka, šestoro dece, a tako si *zamamna!* Kako je to moguće?“

Steznik!, želeo je Lucije da vikne. Užasavao se tih razgovora. Smatrao je da su te primedbe o njegovom rođenju prostačke, kao da dame njima pohvaljuju polne organe njegove majke. Bilo mu je lakše kad je govorila o muzici i arhitekturi, pokazivala posebno zanimanje za žene industrijalaca i pitala ih gde su njihovi muževi putovali; tek kad je malo odrastao, shvatio je koliko je strategije i nemilosrdnosti bilo u tim njenim pitanjima.

Kralj je stalno u lovu, a kraljica je stalno u drugom stanju; ova parafraza Getea kružila je kao šala o njegovoj porodici. No, mislio je on, ova kraljica je umnogome i jedno i drugo. Njegovog oca, ljubitelja slatkiša, majora kopljanika, Italijani su ustrelili u kuk u bici kod Kustoce 1866, pa je nameravao da provede život zadovoljno lenčareći u svom garnizonu u Krakovu, pijući šljivovicu i vežbajući pravljenje senki rukama da plaši svoju decu. Prvih deset godina braka, strepeći da ne uništi idilu, ratni heroj trudio se da sakrije usnule porodične rudnike od Lucijeve majke. Gvožđe? *Tamo?* Nema tamo ničega osim izmeta šišmiša. Bakar? O, mila moja, to su samo besmislene glasine. Šta, rekli su ti da tamo ima *cinke*?

Poznavao je i predobro svoju ženu. Čim se dokopala finansijskih izveštaja, snažna tutnjava prolomila se širom južne Poljske. Za tri godine rudnici porodice Kšelevski više nisu snabdevali vojsku dugmetima za bluze i mesingom za trube, nego novu železničku prugu do Zakopana čelikom i gvožđem. Uskoro ih je majka preselila u Beč da bi čvršće držala samo srce carstva. To je potpuno prikladno, govorila je. Beč duguje njenoj porodici još otkako je Jan Sobjeski oslobodio Austriju od Turaka.

Ovo se, naravno, spominjalo samo privatno. Javno, majka nije oklevala da pribavi neophodne carske drangulije. Uskoro je njihov kamin krasilo keramičko posuđe izrađeno u čast jubileja cara Franca Jozefa. Klimt je naslikao njen portret, prvobitno s Lucijem pored nje, a zatim je, pošto ju je očarala pozlata na portretu Adele Bloh-Bauer, naložila slikaru da Lucija ukloni. Njena dinastija irskih vučjih hrtova – Pušek Prvi (1873–1881), Pušek Drugi (1880–1887), Pušek Treći (1886–1896), Pušek Četvrti (1895–1902) i tako dalje – poticala je od samog voljenog psa carice Sisi, Senke.

Svu decu osim najstarijeg rodila je u Beču. Vladislav, Kazimjež i Boleslav, Silvija i Regelinda: imena kao povorka poljskih svetitelja. Do Lucijeveg jedanaestog rođendana svi su otišli od kuće. Kasnije je Lucije saznao da je među njima bilo podela, dubokih razdora, ali tokom većeg dela njegovog detinjstva delovali su potpuno jedinstveno. Muškarci su pili, a žene su veoma dobro svirale klavir. Muškarci su, odlazeći u zoru s ocem u lov na porodičnim imanjima u Poljskoj i Mađarskoj, pili veoma mnogo.

Zbog toga se on, prvi put saopštavajući svoju nameru da studira medicinu, nije iznenadio kad mu je majka rekla da je to profesija za skorojeviće.

Odvratio je da su mnogi plemićki sinovi postali lekari. No znao je odgovor i pre nego što je on sišao s njenih tankih stisnutih usana.

„Tako je, ali naši lekari nisu onakvi kakav bi ti želeo da postaneš.“

Na kraju je popustila. Zнала je njegove granice bolje nego iko. U početku usamljen, bez pristupa udruženjima nemačkih studenata medicine, otkrio je da su Fojerman i Kaminski slično izolovani i trude se da prikriju nelagodu dok se ostali studenti smeju među sobom.

Lucije se od prvog dana bacio na učenje. Za razliku od svoje dvojice drugova, koji su završili realnu gimnaziju i tako savladali dobar deo osnova prirodnih nauka, Lucijevo obrazovanje bilo je u rukama guvernanti i sastojalo se uglavnom od grčkog i latinskog. Svojim drugarima je rekao da se njegovo proučavanje zoologije i botanike zaustavilo kod Plinija. Iznenadio se kad su se nasmejali, pošto se uopšte nije šalio. Kasnije se pretvarao da nikad nije čuo za Darvina

i rado je govorio: „Sva ta halabuka oko Zemljine teže je čista ludost.“ No rado je krenuo na dopunsku nastavu; bilo je neke čarolije u horskom recitovanju Lineove klasifikacije, u blistavim Kruksovim cevima donesenim za očiglednu nastavu fizike, u nižoj vrsti alhemije koja je ključala u cevčicama Erlenmajerovih boca.

Ako je voleo Medicinu – da, to je bila prava reč, ta vrtoglavica, ta ljubomorna odbrana od drugih udvarača, ta potraga sa sve krhkijim tajnama kojima će se naslađivati – ako je voleo Medicinu, uopšte nije očekivao da mu *Ona* uzvрати ljubav. U početku je zapažao samo ovo: kad govori o *Njoj*, mucanje nestaje. Kako su se prvi ispiti polagali krajem druge godine studija, on je tek jednog hladnog decembarskog dana tokom trećeg semestra doživeo prvi nagoveštaj da raspolaže, prema rečima izveštaja za tu godinu, „retkom urođenom sposobnošću opažanja onoga što leži ispod kože“.

Tog dana predavanje je držao Griperkandl, veliki anatom od one vrste emeritusa koji veruju da gotovo nijedna savremena medicinska novotarija (pranje ruku, na primer) ne priliči pravom muškarcu. Svi su na njegove časove dolazili u stanju opšte prestravljenosti jer je svake nedelje pozivao jednog studenta, zapisivao njegovo ime u malu beležnicu (uvek *njegovo*; u klasi je bilo svega sedam devojaka, a Griperkandl se prema njima ponašao kao prema bolničarkama) i podvrgavao ga bespoštednim pitanjima o takvim kliničkim začkoljicama da ni većina profesora ne bi umela da odgovori.

Griperkandl je Lucija pozvao da izađe pred katedru za vreme predavanja o anatomiji šake. Upitao ga je da li se spremao za čas – jeste – da li zna nazive kostiju – znao je – i da li bi želeo da ih izrecituje. Stari profesor toliko mu se primakao da je Lucije osetio miris naftalina iz njegovog sakoa. Profesorovi džepovi su zazveketali. U njima je nosio nešto

kostiju. Da li Lucije želi da odabere jednu i kaže njen naziv? Lucije je oklevao; iz klupa se začuo nervozan smeh. Onda je oprezno zavukao ruku u profesorov džep i napipao najdužu i najtanju kost. Kad je krenuo da je izvuče, profesor ga je uhvatio za ruku. „Svaka budala može da *pogleda*“, rekao je. A Lucije je zažmurio, rekao *čunasta* i izvadio je, a Griperkandl je rekao: „Sledeća“ i Lucije je rekao *glavičasta* i izvadio je, a Griperkandl je rekao: „To su dve najveće – to je lako“, a Lucije je rekao *polumesečasta*, a Griperkandl je rekao: „Sledeća“, a Lucije je rekao *kukasta, trouglasta, metakarpalna* i vadio ih redom sve dok nije ostala samo jedna sićušna kost, čudnovata, suviše zdepasta da bude treći članak prsta, čak i palca.

„Nožni prst“, rekao je Lucije i shvatio da mu znoj probija kroz košulju. „Nožni mali prst.“

Slušaonicom je zavladao muk.

A Griperkandl je, ne mogavši da suzbije žuti osmeh koji mu se širio licem (kasnije je rekao da je dvadeset sedam godina čekao priliku za ovu šalu), rekao: „Odlično, sinko, ali čiji?“

Retka urođena sposobnost opažanja onoga što leži ispod kože. Prepisao je te reči u svoj dnevnik, na poljskom, nemačkom i latinskom, kao da je pronašao sebi epitaf. Bila je to ohrabrujuća misao za dečaka koji je stasavao potpuno zbunjeno jednostavnom uljudnošću drugih. Šta ako su majčina predviđanja netačna? Šta ako je on sve vreme jednostavno video dublje? Kad su posle dve godine studija došli prvi ispiti, položio je kao najbolji u klasi sve predmete osim fizike, u kojoj ga je nadmašio Fojerman. To mu je delovalo neverovatno. S gubernantama je gotovo odustao od grčkog, nije mario za uzroke Rata za austrijsko nasleđe, brkao je cara Fridriha Vilhelma s carem Vilhelmom i carem Fridrihom i smatrao je da filozofija stvara probleme tamo gde ranije problema nije bilo.

Krenuo je na peti semestar s velikim očekivanjima. Slušao je patologiju, bakteriologiju i kliničku dijagnostiku, a na leto će poći na prva predavanja iz hirurgije. No njegove nade da će se ostaviti knjiga i lečiti prave, žive pacijente bile su preuranjene. Umesto toga, u ogromnim dvoranama u kojima je nekada slušao predavanja iz organske hemije sada je gledao profesore s iste velike daljine. Ako su pred studente i dovodili pacijente – a to je bila prava retkost na uvodnim časovima – Lucije jedva da ih je i video, a kamoli naučio kako da kuckanjem pregleda jetru ili opipava otekle čvorove.

Ponekad su ga profesori prozivali pred katedru. Na času neurologije stajao je pored pacijenta, sedamdesetdvođišnjeg bravara iz italijanskog Tirola koji je patio od tako teške afazije da je mogao samo da promrmlja: „Daaa.“ Njegova kći prevodila je profesorova pitanja na italijanski. Dok je pokušavao da odgovori, bravaru su se usta otvarala i zatvarala kao u ptičeta. „Daaa. Daaa!“ govorio je, lica crvenog od nemoći, a slušaonicu je ispunjavao žamor opčinjenosti i odobravanja. Podstican nemilosrdnim profesorovim pitanjima, Lucije je dijagnostikovao tumor na slepoočnom moždanom režnju pokušavajući da se usredsredi na nauku i da ne misli koliko bola nanosi starčevoj kćeri. Plakala je i stalno posezala za očevom rukom. „Prestanite s tim!“ viknuo je profesor na nju i pljesnuo je po prstim. „Remetite nastavu!“ Luciju je lice planulo. Mrzeo je profesora što postavlja takva pitanja pred pacijentovom kćeri i mrzeo je sebe što na njih odgovara. No nije mu se dopadalo ni to što stoji pored ovog pacijenta, iznemoglog i nesposobnog da se izrazi. Zato je odgovarao silovito, bez saosećajnosti. Njegovu dijagnozu rane hernijacije moždanog stabla i prognozu nezaustavljivog razaranja centara za disanje i smrti pozdravio je snažan, čak i gromoglasan pljesak.

Posle ovog nastupa, neki studenti su mu prišli i pozvali ga da se priključi njihovim udruženjima. No nije mogao da podnese nedoraslost tih studenata. Nije shvatao lenjost onih koji su unajmljivali slikare da im pomognu da upamte anatomiju leševa. Bio je spreman da krene dalje, da dodiruje svoje pacijente, da ih raseca i vadi iz njih bolest. Čak i klinički časovi izazivali su u njemu nemoćni bes – masa od osamdesetak studenata išla je za uglednim nastavnicima, a svega deset ili dvadeset njih dobilo bi priliku da opipa herniju ili pregleda tumor dojke. Jednom, samo jednom ostavljen je sam s pacijentom, Dalmatincem retke kose iz čijeg uha je izvadio dovoljno voska da izlije malu, ali upotrebljivu zavetnu sveću. Tom čoveku je pre petnaest godina rečeno da je gluv, pa je zurio u Lucija kao da se sam Hristos upravo vratio na ovaj svet. No Luciju je bilo nelagodno od reči zahvalnosti, blagoslova, suznih poljubaca u ruku. Da li se za ovo školuje? Za rudarenje? Činjenica da je njegov poštovani profesor gluvoću pripisao demenciji ostavila ga je još utučenijeg.

Vratio se knjigama.

Do tada je samo Fojerman mogao da drži korak s njim. Uskoro su njih dvojica ostavili druge i učili sami gurajući jedan drugog ka sve prefinjenijim dijagnostičkim podvizima. Pamtili su znake trovanja, simptome retkih tropskih bolesti i u šali primenjivali odbačene sisteme telesne klasifikacije kao što su frenologija i humoralizam na ostale studente u klasi. Kad je Fojerman izjavio da može da utvrdi desetak poremećaja samo gledajući pacijentov hod, Lucije je odvratio da može to isto samo *slušajući* korake, pa su izašli na pust hodnik, a on se okrenuo licem prema zidu. Fojerman je hodao tamo-amo iza njega. *Šljap*, oglasila su mu se stopala, i *šljap šljap*, i *kliz-tup*, i *kliz-kliz* i *plop plop*. Odgovori su bili: senzorna ataksija, spastična hemiplegija, Parkinsonova bolest i ravni tabani.

„A ovo?“, upitao je Fojerman i stopalima izveo *tap-tap plop*.

„Pacijent pati od plesa, jadničak, hroničnog i najverovatnije smrtonosnog.“

„Poražen sam!“, zagrmeo je Fojerman, a Lucije je, krajnje zadovoljan sobom, i sam zaplesao.

Ponekad mu se činilo da ga jedino Fojerman razume i da je samo u njegovom društvu potpuno opušten. Upravo taj njegov prijatelj, privlačan, već s izvesnim ugledom zavodnika među bolničarkama, ubedio ga je da ode u javnu kuću u Ulici Alser tvrdeći da su u nju nekada često odlazili legendarni lekari Bilrot i Rokitanski; upravo Fojerman ga je, pozivajući se na *Građu i funkcije ženskih genitalija* (Lajpcig, 1824), naučio načelu *titillatio clitoridis*. Pa ipak, tokom dve godine nikada nisu razgovarali ni o čemu što nije makar delimično vezano za medicinu. Fojerman nikada nije prihvatio poziv u Lucijevu raskošnu kuću u Kranahovoj ulici. A Lucije nikada nije pitao šta se dogodilo Fojermanovim roditeljima pa su pobjegli iz svog sela blizu granice s Rusijom dok je njegov prijatelj još bio beba, niti zašto nema majku. Znao je samo da mu je otac krojač i da snabdeva svog sina besprekornim ručno sašivenim odelima.

Bilrot je, kazao je Fojerman, posle polnog odnosa obovovao kisele krastavčiče; Rokitanski nije skidao beli mantil. Veliki Van Sviten nekada je prepisao *titillatio* za lečenje frigidnosti carice Marije Terezije i tako spasao carstvo. Jednom je, iznebuha, Fojerman rekao: „Možda ćemo se jednog dana oženiti sestrama.“ Lucije je odgovorio da je to dobra ideja i upitao ga da li je pročitao Klamov rad o primeni bromida u lečenju lupanja srca nepoznatog porekla.

* * *

No od svih slučajeva koje su proučavali, najviše su ga opčinjavali oni neurološki. Ljudski um je zaista izuzetan! Oseća ud i godinama posle amputacije! Vidi duhove pored kreveta! Stvara sve simptome trudnoće (nabrekli stomak, izostanak menstruacije) po želji! Kada reši neki težak slučaj, obuzimalo ga je gotovo seksualno uzbuđenje. Bilo je divne jasnoće u šablonima, u mogućnosti da se položaj tumora odredi na osnovu jednostavne činjenice da li je uništio govor ili vid, u prilici da se složenost drugih ljudi svede na arhitekturu njihovih ćelija.

Na univerzitetu je radio profesor po imenu Cimer, čuven po disekcijama talamusa koje je obavljao sedamdesetih godina prošlog veka, a kasnije je objavio knjigu *Radiološka dijagnostika bolesti glave*. Fojerman je knjigu pronašao, a Lucije nije mogao da je ispusti iz ruku. Uskoro je provodio toliko vremena nad primerkom iz biblioteke da je morao sebi da kupi tu knjigu.

Knjiga je bila puna rendgenskih snimaka glave i lica. Strelice su obeležavale rast tumora i jedva vidljive prelome. Naučio je da razaznaje tanke izuvijane tokove spojeva kostiju lobanje, „tursko sedlo“ u kom se nalazi hipofiza i tamnije vijuge baze lobanje. No pogled mu se neprestano vraćao na glatku kupolu krova lobanje. Tu je svetlost bila magličasta, kao da je neko dunuo dim u lobanju. Nije imalo šta da se vidi... samo zamagljene nijanse sivog, igra senki koja ne otkriva ništa. Pa ipak! *Misao* je tu, govorio je sebi, zapanjen. U toj svojoj magli leže Strah, Ljubav i Pamćenje, lica voljenih, miris mokre celuloze, čak i slika tehničara u trenutku kad je snimak načinjen. Doktor Makjuen iz Glazgova, jedan od Lucijevih bogova, nazivao je mozak *mračni kontinent*. Pre pojave radiografije, živi mozak video se samo u sićušnom biseru očnog nerva unutar oka.